

CIKK

A WIKILEAKS JELENSÉG HATÁSA A KÜLPOLITIKÁRA

Rada Péter

A WikiLeaks jelenséget vizsgálva ki lehet jelenteni, hogy annak nem volt, vagy lesz megrengető hatása az amerikai külkapcsolatokra. A diplomáciai dokumentumok napvilágra kerülése mindenképpen kínos Washingtonnak, de elsősorban a „nem demokratikusan működő” országok vezetőinek okoz igazi fejfájást. Azonban a diplomaták felé megnyilvánuló bizalom megrendült, ami költségesebbé teszi az információszerzést. Mindeközben észre lehet venni, hogy ma már nem lehet az elveszített titkokat visszatartani, sokkal inkább arra kell ügyelni, hogy az információkat meg tudjuk védeni.

Jelen elemzés apropóját több dolog adja. Három hete pattant ki a WikiLeaks botrány, és noha a diplomáciai dokumentumok jelentős részét még nem hozták nyilvánosságra, már egyre kevésbé érdekes a közönség számára. Másodszor a múlt héten a brit bíróság óvadék ellenében szabadlábra helyezte a WikiLeaks igazgatóját és emblemikus alakját, Julian Assange-t. Mindkét szál elgondolkodtatásra készíti a téma iránt érdeklődő olvasót és számos kérdés is felmerül. Az első felháborodáson és kifakadáson túl pontosan milyen hatással volt a 250.000 titkos, vagy legalábbis nem nyilvános diplomáciai irat kiszivárogtatása az amerikai külpolitikára? Ugyanakkor az is érdekes, hogy az Egyesült Államokra nehezedő nyomáson felül általában is milyen hatással lesz a botrány a diplomácia megszokott menetére? Vagy fontos feltennünk a kérdést, hogy a WikiLeaks hatás képes-e megváltoztatni általában országok között kialakult külkapcsolatokat? Illetve, nem utolsósorban elgondolkodtató, hogy mi a jövő? Azaz pontosan mit is indított el a WikiLeaks?

A WikiLeaks miután megszerezte a 250.000 diplomáciai dokumentumot, azokat megosztotta a The New York Times-szal, a brit Guardian-nel, a

német *Der Spiegel*el, a francia *Le Monde*-dal és a spanyol *El Mundo*val. Köszönhetően ezen médiumok folyamatos beharangozásainak és figyelemfelkeltő cikkeinek, a nemzetközi élet felfokozott várakozásokkal tekintett az iratok megjelenése felé. Azonban az elmúlt három hétben még mindig nem hozták nyilvánosságra az összes iratot, és ahogyan minden csoda három napig tart, a közfigyelem már elfordult az ügytől. Ma már érdekesebb téma Julian Assange személye, mint maga a website. Mielőtt a brit bíróság a múlt hét végén óvadék ellenében szabadon engedte, a svéd hatóságok által szexuális bűncselekménnyel vádolt, Assange-t, a világ számos pontján szimpátiatüntetések tartottak mellette, illetve támogató „hacker” csoportok megtámadták azoknak a cégeknek a weboldalait, amelyeket a WikiLeaks ellenségének tartottak. Így többek között „cyber-támadás” áldozata lett az Amazon, a PayPal, a Mastercard és a Visa is, mivel megtagadták szolgáltatásaikat a WikiLeaksnek, illetve magának Assange-nak. Továbbá a napokban a Bank of America is megtagadott minden további szolgáltatást, aminek különös pikantériát ad, hogy a már bejelentett következő „kiszivárogtató akció” célpontja egy nagy amerikai pénzintézet lesz, és a szakértők véleménye szerint ez minden valószínűség szerint a Bank of America lesz.

Ha a WikiLeaks valódi hatását vizsgáljuk az amerikai külpolitika tekintetében, akkor az elsősorban egy „pletykákat” kiszivárogtató online intézmény, amely azért került immáron harmadszor is a nemzetközi figyelem középpontjába, mert titkos és bizalmas iratokat tett mindenki által hozzáférhetővé, először az iraki, majd az afganisztáni katonai műveletek tekintetében, három hete pedig az amerikai diplomácia belső iratait jelentette meg. Magát a WikiLeaks-t 2006-ban hozták létre azzal a céllal, hogy kormányok és nagyvállalatok titkos ügyleteire rávilágítson, ezzel a korrupciót csökkentse és transzparenssebbé tegye a politikát. Az elmúlt négy évben, az ausztrál aktivista, Julian Assange nevével fémjelzett vállalkozás számos díjat is kiérdemelt, de a fentebb jelzett dokumentumok kiszivárogtatása miatt közellenséggé vált. De a diplomáciai iratok kiszivárogtatása milyen hatással volt az amerikai külpolitikára? Valójában azt lehetne mondani, hogy rendkívül nehéz helyzetben vannak azok a kommentátorok és elemzők, akik azt szeretnék bizonyítani, hogy az ügy sokat ártott volna az Egyesült Államoknak. Az Egyesült Államok szempontjából olyan információk láttak napvilágot, amelyeket valójában mindenki sejtett, sőt a szakértők már korábban beszéltek az érintett ügyekről. Henry Kissinger még 1969-ben megfogalmazta, hogy az Egyesült

Államok nem képes már rá, hogy érdekeit mindenhol közvetlenül kifejtse, ezért minden eszközt be kell vetnie helyi szinten, hogy a partnerországokban a politikusok a megfelelő döntéseket hozzák meg. Az eddig megjelent dokumentumokból igazából az derült ki, hogy az amerikai diplomácia igen is így működik. Azaz nincs igaza azoknak, akik azt mondják, hogy a diplomácia vezetésének, és elsősorban Hillary Clinton külügyminiszternek le kellene mondania, és az sem igaz, hogy Clintonnak a jövőben le kellene mondani minden elnöki aspirációjáról. Egyrészt, ahogyan sok kommentárban megjelenik, Clinton nem 2012-ben, hanem 2016-ban kerülhet szóba komolyabban mint a demokraták elnökjelöltje. Másrészt az amerikai választói logika nem az alapján működik, hogy idegen országokban mit mondanak a politikusaikról és vezetőikről. Az amerikai választók azt láthatják ezekből a dokumentumokból, hogy a diplomatáik igen is azon dolgoztak, hogy segítsék az amerikai érdekeket, és a diplomatáik minden részlettel tisztában vannak, és képesek komplexen gondolkodni az érintett térségek és országok politikai ügyeiről. Azaz, ha kizárólag a belpolitikát vizsgáljuk, akkor igaz az a vélemény, hogy a WikiLeaks botrány nyertese az Egyesült Államok, és az amerikai diplomaták.

Viszont a külpolitikában egy kicsit más a helyzet, habár hatalmas károkat nem okozott mindez az amerikai diplomáciának. Egy dolog biztos: a botrány költségnövelő tényezőként jelent meg, mert az amerikai külképviseletek nem használhatják tovább ugyanazokat a csatornákat, amelyeket most kompromittáltak, illetve számos diplomatát haza kell hívni és a helyükre újakat kinevezni. Már most érezhető a megnövekedett bizalmatlanság az amerikai diplomatákkal szemben. Viszont nem szabad elfelejteni, hogy ez a bizalmatlanság nem fog hatni az Egyesült Államok és más országok kapcsolataira. Ha a diplomáciai iratok más ország, mondjuk egy közepes méretű és politikai-gazdasági erejű ország esetében jelentek volna meg, akkor annak végzetes következményei is lehettek volna. De az Egyesült Államokkal senki sem azért „barátkozott” eddig sem, mert megbízott volna benne, vagy barátjának tekintette volna, hanem mert a politikai szükségszerűség azt kívánta. Az Egyesült Államok továbbra sem lesz kikerülhető. A közös euroatlanti értékrendszer osztó országokban már a botrány kipattanásakor jelezték a vezető politikusok, hogy nem lesz kihatással a WikiLeaks kiszivárogtatás az országaik közötti kapcsolatokra, a többi ország esetében viszont mindenképpen igaz, hogy nem a közösen osztott értékeik, hanem a saját érdekeik miatt működnek együtt

Washingtonnal. Összefoglalva a WikiLeaks az értékeket és az Amerikáról kialakított képet rendíthette volna meg, de az Egyesült Államok bilaterális külpolitikájának az alapja érdek-meghatározottságú.

Ha túllépünk azon a kérdésen, hogy a WikiLeaks botrány mit okozott az amerikai diplomáciában, akkor meg kell értenünk, hogy általában véve milyen hatással volt az iratok kiszivárogtatásának a diplomáciára. Figyelembe kell venni, hogy az iratok ugyan az amerikai külképviselők és a központ közötti kapcsolatot jellemzik, de naiv elképzelés lenne, ha valaki azt a következtetést vonná le, hogy csak az amerikai diplomácia működik így. Ellentétben az országok saját jól felfogott érdekén alapuló bilaterális amerikai kapcsolatokkal, a diplomácia élet általában véve egyfajta értékrendszer is képvisel. A diplomácia alapja a kölcsönös bizalom, az információ és a mindenki által elfogadott titoktartás egyfajta „gentlemen's agreementje”, amit tényleg megrendített a WikiLeaks, pontosabban a tény, hogy a jövőben minden elhangzott kijelentés nyilvánosságot kaphat, és a diplomaták nem képeznek egy értékközösséget, hanem kizárólag a saját országuk érdekei szerint fognak cselekedni. Azaz a bizalom rendült meg.

Ugyanakkor az is érdekes és elemzés tárgyát képezi, hogy általában a bilaterális külkapcsolatokra, azaz az amerikai szempontból harmadik országok egymással ápolat kapcsolataira és a harmadik országok belpolitikájára milyen hatással volt a kiszivárogtatás. Véleményünk szerint ez az a terület, ahol a legnagyobb kárt okozta az iratok megjelenése. Itt is ki kell emelni, hogy nehéz elrugaszkodni a pletyka szintjétől. Ha csak a címlapon lehozott cikkeket nézzük, akkor a megjelenő részletek nem túl sokkolóak. Mert igazából nehéz elképzelni, hogy valakit is meglepett volna, hogy a brit konzervatívok Amerika barátok, hogy Kadhafi ezredes paranoiás és számos személyes rigolyja van, hogy Kína számos esetben összefüggésbe hozható az ún. „cyber-támadásokkal”, hogy Irán aktívan segíti az Amerika ellenes erőket Irakban, hogy Szaúdi-Arábia az iszlám extrémizmus egyik legbőkezűbb forrása, hogy a nicaraguai, vagy számos afrikai és ázsiai ország elnökei korruptak és a saját zsebük megtömését tekintik személyes céljuknak, hogy Nicolas Sarkozy olyan szeszélyes, mint egy rock sztár, vagy hogy a török külpolitika célja a regionális pozícióinak megerősítése. Figyelembe kell venni, hogy mindezek az információk ugyan nem jelentenek újdonságot a szakértők számára, és a „demokratikus világ” közvéleményét sem lepték meg túlzottan, viszont rendkívül kínos helyzetbe hozták azokat az országokat, amelyek vezetői nem voltak eddig

hozzászokva, hogy a külpolitikai döntéseiket a saját lakosságuk előtt meg kellett volna különöbben indokolniuk. Bizonyára hatással lesz, illetve van a diplomáciai iratok megjelenése például Irán és Bahrein kapcsolatára, vagy Pakisztán és Szaúdi-Arábia viszonyára. Az előbbi esetben azért, mert az Irántól 1973-ban elszakadt kis szigetország lakosainak a többsége síita vallású és Irán számára sokkoló lehetett, hogy ennek ellenére a vezető körei mégis Irán-ellenesek. A második esetben pedig az rendítette meg a bizalmat a bilaterális kapcsolatokban, hogy a szaúdi vezetők befolyásosak Pakisztánban és első kézből adtak át információkat az amerikai diplomaták számára.

Ha belpolitikai következményeket szeretnénk előre jelezni, akkor is azokban az országokban okoz nagyobb problémát a diplomáciai iratoknak a nyilvánosságra kerülése, amelyekben a vezetők valós viselkedése és politikája eltért a lakosság számára prezentált változattól. A számos példa közül érdekes megemlíteni Tunézia esetét. Zine Ben Ali elnök, és körei egy demokratikus köntösbe bújtatott rendőrállamot tartanak fent, amely a legbelső körökig korrupt, és drága fogadásokon költik el az ország pénzét, miközben a lakosság problémáit nem képesek kezelni. Ugyanez igaz Szaúdi-Arábiában is, ahol a lakosság számára mutatott, illetve attól elvárt szigorú vallásosság nem érvényes a felsőbb körökre, akik mindent megengedhetnek maguknak az egyre gyakoribb zártkörű rendezvényeiken. A sort folytatni lehetne – akit mélyebben érdekel a téma, annak figyelmébe ajánljuk a Foreign Policy cikkét, amely azokat a személyeket veszi sorra, akik „Wiki-híresekké” váltak a diplomáciai iratok megjelenése miatt – gyakorlatilag minden olyan országgal, akiket a Zakaria-i értelemben illiberális demokráciáknak nevezhetünk. Azaz ott, ahol a vezetés néhány populista intézkedéssel igyekezett fenntartani a lakosság támogatását, azt a látszatot keltve, hogy a nép érdekében és a nép által vezérelve hozza meg a döntéseit, és a problémákat az ország korlátozott belső és külső lehetőségei, nem pedig a vezetők alkalmatlansága jelentik. Viszont ezek az iratok inkább az utóbbit bizonyítják, azaz ezen vezetők mind a belpolitikában, mind a külkapcsolatokban kínos magyarázkodásra kényszerülnek.

De mi a jövő? Ma még az iratok jelentős része nem látott napvilágot, és valójában a jövő szempontjából nem is azok tartalma a lényeges, hanem a tény, hogy a titkos és minősített iratok kikerülhetnek a világhálóra. Ennek valódi hatását több tényező is befolyásolja: Julian Assange és személye körül kialakult ambivalens helyzet, a WikiLeaks ötlet proliferációjának

esélye, az információ megtartásának képessége, illetve a felelősök felelősségre vonásának lehetőségei. Julian Assange, a WikiLeaks vezetője és társalapítója egyértelműen a támadások kereszttüzébe került. Egyesek terroristának bélyegezték meg, míg mások szerint a szólásszabadság élharcosa és a legkiválóbb újságírók egyike. Valójában egyik megállapítás sem helyes. Assange semmiképpen sem terrorista, mert igazából homályos politikai céljai eléréséhez nem használ erőszakos eszközöket, habár igaz, hogy jelentős károkat okozott eddigi tevékenységével. Ugyanakkor nem újságíró, hiszen a cikkeket nem ő írja, a WikiLeaks csupán közvetítő csatornaként jelenik meg. Önmagát és a WikiLeaks tevékenységét a „tudományos újságírás” meghonosítójaként aposztrofálja, mert mindenki számára hozzáférhetővé teszi azokat a dokumentumokat, amelyekre a cikkek a későbbiekben hivatkoznak. A személy körül kialakult helyzetnél érdekes gondolat, hogy miért ő az elsőszámú közellenség, miközben az őt elismert médium, amely számára eljuttatta a dokumentumokat zavartalanul közölheti azokat. Például a Der Spiegel is 50 új szerkesztőt alkalmazott csak a WikiLeaks iratok feldolgozására. Továbbá Assange ügye az „összeesküvés-elmélet hívóknak” is muníciót szolgál, különösen mert az egyetlen fogást a svéd ügyészség találta rajta, és állítólagos szexuális bűncselekmény vádjával kérte a nemzetközi elfogatóparancs kiadását. Ezzel párhuzamosan az Egyesült Államok kormányzatának jogászai pedig azon dolgoznak, hogy milyen vádpont értelmében lehetne elítélni Assanget, illetve mi lehet a jogi hivatkozási alap, hogy egyáltalán Assange, ausztrál állampolgárként, amerikai bíróság elé kerülhessen. A vád valószínűsíthetően abból fog kiindulni, hogy Assange segítséget nyújtott a katonai hírszerzés elemzőjének a titkos és minősített iratok kiszivárogtatásában, ezért társtettes volt a bűntényben, nem csupán a passzív címzettje az iratoknak, amiket azután felhasznált. Ebben az értelemben a jogi fogózkodót a kémkedésről szóló szövetségi törvény 793. szakasza szolgál, amely a védelmi információk összegyűjtését, elvesztését, vagy átadását szankcionálja. Kérdéses azonban, hogy mindez tényleges eszköz-e Washington kezében, hiszen nem amerikai állampolgárról van szó. Továbbá érdekes adalék, hogy az amerikai állampolgár Danielle Elserget is felmentette a Legfelsőbb Bíróság. A katonai elemző a Pentagon iratok néven elhíresült dokumentumokat adta át New York Times-nak 1971-ben, amelyben nyilvánosságra került a vietnámi háborúval kapcsolatos amerikai döntéshozás titkos mechanizmusa. Azaz, nem világos, hogy felelősségre lehet-e vonni a jövőben hasonló jellegű ügyek résztvevőit, nem is beszélve arról, hogy mindezt az Internet korában

technikailag képtelenség kivitelezni, tekintve, hogy csak bűnbakokat lehet találni, viszont a „kiszivárogtatók” és a „terjesztők” igazi személye gyakran nem lesz ismert. Érdekes ebből a szempontból, hogy a WikiLeaks nem egyedülálló intézmény és mindenképpen elindította a hasonló kezdeményezések megjelenését. Erre az egyik legelső példa az OpenLeaks honlap megjelenése, amely hasonló célokkal jött létre a WikiLeaks egyik korábbi vezetője segítségével. Mindebből arra lehet és kell következtetni, hogy az információkat megvédeni kell tudni, mert azok terjedését később nem lehet megakadályozni.

Összességében a WikiLeaks jelenségről, és a 250.000 titkos és minősített dokumentum kiszivárogtatásának ügyében általánosan levonható következtetés, hogy a Gianfranco Fini által vizionált diplomáciai 9/11 nem következett be, de nem is szabad lebecsülni az események hatását. Mindenesetre igaz, hogy az Egyesült Államok nem veszített annyit az ügyön, mint azt először várni lehetett volna, mivel az országokat funkcionális és jól meghatározott érdekek hálója köti Washingtonhoz, amit nem rendíthet meg az, hogy az amerikai diplomaták a „munkaanyagaikban” miként is vélekednek a világról. Általában a diplomáciát viszont költségesebbé teszi a WikiLeaks jelenség, mert az információszerzés alapjait jelentő bizalom rengett meg. A legkínosabb hatással mindenképpen a „nem demokratikusan működő” országokban és azok egymás közötti kapcsolataiban lehet számolni. A jövő pedig kiszámíthatatlan jelen pillanatban, mert nem feltétlenül szerencsés, ha széles, hozzá nem értő tömegek számára is nyilvános lesz a külpolitikai döntésekig vezető minden technikai részlet.

AJÁNLOTT OLVASMÁNYOK

Council on Foreign Relations –

http://www.cfr.org/publication/23526/will_wikileaks_hobble_us_diplomacy.html

Foreign Policy – WikiFamous

<http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/12/08/Wikifamous>

The New York Times –

<http://www.nytimes.com/2010/11/29/world/29cables.html?scp=1&sq=wikileaks%20cables&st=cse>

Spiegel Online – Die Botschaftsdepeschen

http://www.spiegel.de/thema/botschaftsberichte_2010/

* * *

CORVINUS KÜLÜGYI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET

biztpol.corvinusembassy.com